

Тарас Бульба (стислий переказ)

Микола Гоголь

Глава 1

До старого полковника Тараса Бульби приїжджають сини, які навчаються в київській бурсі. Батько глузує з їх дивного одягу, і між ним і старшим сином Остапом починається жартівлива бійка, яку перериває мати. Бульба повідомляє синам про намір відвезти їх на Запорозжя. Чоловік запрошує в гості військову старшину і хвалить перед ними синів. Він розпитує хлопців про їхнє навчання. Випивши, Бульба вирішує вже завтра їхати з синами на Запорозжя. Дружина Тараса сумує, що так мало бачила дітей, а їх вже знову забирають від неї. Але Бульба був страшенно впертий. "Це була та затята натура, яку могло породити лише свавільне XVI сторіччя, причому на дикому напівкочовому Сході Європи... Споконвічна потреба боронити свій край від трьох різношерстих націй, постійна готовність до відсічі — усе це надавало величі, якогось вільного, широкого розмаху звиягмам синів України і гартувало незламність духу. Ця незламність увійшла в плоть і кров Тараса Бульби". Тому жінка розуміє, що їй не переконати впертого чоловіка, і мусить миритися зі своєю долею. Тарас же тішиться думкою, що вже завтра зможе похвалитися на Січі своїми синами-козаками.

З самого ранку Бульба готується до від'їзду – вибирає для своїх синів вбрання. Мати, побачивши синів, які змінилися до невпізнання, "замість старих запорошених чобіт на них з'явилися червоні сап'янці; шаровари, завширшки як Чорне море, з тисячею хвилястих бганок, хлопці підперезали золотими очкурами... навіть обличчя, здавалося, погарнішали і побілішали", починає плакати. Вона благословляє дітей і, ридаючи, кидається їх обнімати. Слуги заводять жінку до хати. Всі ледь стримують сльози, навіть Тарас не може приховати збентеження. Чоловіки вирушають у дорогу.

Глава 2

Дорогою їхали мовчки. Кожен думав про своє. Сини згадували про навчання. Коли їм було дванадцять, батько віддав хлопців до Київської академії. Остап першого ж року втік додому, він чотири рази закопував букваря в землю, але йому все одно купували новий і хлопець мусив продовжувати навчання. І тільки коли батько заприсягнувся віддати його в монастир, хлопець взявся до науки. Він не любив різні витівки, але ніколи не виказував своїх товаришів.

Його молодший брат Андрій любив вчитися, проте завжди верховодив у небезпечних витівках. Та завдяки своїй хитрості хлопець часто уникав кари. Зараз Андрій згадував про свою зустріч з красунею полячкою. Під час прогулянки по Києву його ледь не збила коляса польського пана, це його так розлютило, що хлопець одною рукою зупинив її. Але коні рвонули, і він впав обличчям в багнюку. У вікні він побачив панночку, яка з нього сміялася, але дівчина так сподобалася Андрієві, що тепер він ніяк не міг про неї забути. Такі думки тривожили хлопця по дорозі в Запорозьку Січ. Вершники довго їхали степом, зупиняючись лише перекусити. Нарешті,

переправившись через Дніпро, вони в'їхали у Січ. Тут Тарас знаходить своїх знайомих.

Глава 3

Тарас із синами вже тиждень жив на Січі. На Запорозжжі не було якихось визначених правил, молодь виховувалася і набиралася досвіду під час боїв. Козаки виявилися веселими і безтурботними людьми, які однак завжди були готові кинутися в бій. Хлопців дивувало, що щоденно на Січ прибувало щораз більше людей, і ніхто їх не питав, звідки вони і хто вони, козаки всіх радо приймали до товариства. Ніхто не мав ніякої власності, все було спільним. Злодійство тут вважалося страшною ганьбою, а за вбивство була жахлива кара – вбивцю разом із жертвою живцем закопували в землю. Андрієві та Остапові подобалося безтурботне життя козаків, хлопці швидко звикли до життя на Січі. Брати здобули прихильність козаків завдяки своїй сміливості і розуму. Але Тарас Бульба мріяв про справжнє випробування для синів, де вони б набралися військового досвіду. Та Січ не могла порушити мирні договори з турками і татарами, кошовий отаман був проти війни. Тарас вирішив влаштувати бунт. Козаки вибирають новим кошовим отаманом козака Кирдягу, давнього друга Бульби.

Глава 4

Наступного дня Тарас Бульба радиться з кошовим, як би "погуляти запорожцям" без порушення миру. Кирдяга був козаком хитрим і розумним. Він намовив запорожців скликати збори і зробити військову вилазку на турків. Почалася підготовка. Але плани зруйнував паром, який причалив до берега. Прибулі на ньому козаки розповіли, як гноблять поляки православних українців. Запорозжці розлютилися і запряглися захистити людей. Вся Січ піднялася. Почалися погроми і вбивства євреїв. Тарас рятує від смерті жида Янкеля. Запорозжці починають готуватися до війни з поляками.

Глава 5

Розпочалася війна з поляками. Запорозжці сіяли страх і розпач, залишаючи за собою лише спустошений простір. Козаки палили католицькі монастирі, вбивали жидів. Молодь здобувала досвід у боях з польськими загонами. Остап і Андрій змушніли, загартувалися у сутичках з ворогом. Тарас Бульба пишався своїми синами, його вражали безстрашність, п'яний захват Андрія і розсудливий розум та холодний спокій Остапа. Військо почало штурм міста Дубно, проте зустріли там опір міщан, які вирішили захищати свої дома до кінця. Козаки обступили місто і зайнялися навколишніми селами. Синам Тараса Бульби це доволі скоро набридло. Одного вечора до табору козаків пробралася татарка, служниця знайомої Андрію полячки. Вона розповіла, що панна впізнала хлопця і просить їжі для своєї матері, яка помирає від голоду. Андрій збирає харчі і вирушає в місто.

Глава 6

Андрій з татаркою підземним ходом добралися до міста. Там панував страшний голод, повсюди лежали змучені люди, які вмирали голодною смертю. Не було ніяких запасів, міщани з'їли навіть котів та собак. Але люди не здавалися, бо їх повідомили, що скоро прийде підмога. Андрій зустрів свою знайому, і її краса затьмарила розум хлопця. Заради коханої полячки хлопець зрадив Батьківщину, старого батька, брата і

товаришів. Вночі до міста, прорвавши облогу запорожців, прийшла підмога. Вони принесли їжу, а також привели з собою полонених козаків.

Глава 7

П'яні козаки пропустили підкріплення до поляків, за що їх добряче вилаяв кошовий. Курінний отаман Кубієнко заступився за товаришів, сказавши, що вони все одно переможуть. Почалася підготовка до бою. Тарас хвилювався, бо не міг ніде знайти молодшого сина, полковник вирішив, що його взяли в полон. До нього прийшов жид Янкель, щоб повідомити, що Андрій в місті не як полонений, а як зрадник. Він розповів йому, що хлопець відрікся від батька і тепер буде воювати на боці поляків, а винна у всьому красуня-полячка. Тарас ніяк не хотів вірити, що його рідний син може бути зрадником, та все ж відчував, що жид говорить правду.

З обложеного міста вийшло польське військо. Козаки відбили атаку. Остап добре показав себе у бою, і козаки вибрали його курінним отаманом замість загиблого в бою Бородатого. Тарас гордився своїм старшим сином, але на серці йому було важко.

Глава 8

З самого ранку запорожці зібралися на раду, бо з Січі прийшла новина, що татари, скориставшись відсутністю козаків, напали на Запорожжя, пограбували все, а тих, хто залишився, взяли в полон. Терміново потрібно було вирішити, як бути. Якщо вчасно не прибути, татари продадуть бранців. Кошовий вирішив зняти облогу і вертатися на Січ. Тарасові не сподобався план, бо в місті також є полонені, яких треба виручати. Козаки вирішили розділитися, частина на чолі з кошовим отаманом вирушить доганяти татар, а решта, разом з Тарасом Бульбою, залишиться під Дубно. Хоч сумно було запорожцям розставатися, та іншого виходу не було. Вночі частина козаків вирушила в дорогу.

Глава 9

У місті знову закінчилися харчі. Поляки спробували зробити вилазку за продуктами, але козаки розгромили їх, тому ті, що вижили, повернулися в місто з порожніми руками. За цей час євреї розвідали, що майже половина козаків вирушила в погоню за татарами, і розповсюдили новину. Поляки, почувши цю звістку, зраділи і почали готуватися до бою. Тарас, побачивши пожвавлення міщан, також дав наказ готуватися до битви. Полковник виголошує промову, яка підбадьорює козаків.

Поляки почали наступати на козацький табір. Далеко розляглася голосна стрілянина; димом огорнулося усе поле. Остап кинувся в саму середину бою. Битва була нещадною, безліч козаків поклали свої голови. Тарас не переставав підбадьорювати товаришів: "А що, панове? – Є ще порох у порохівницях? Не ослабла ще козацька сила? Ще не гнуться козаки?" Раптом Бульба побачив свого молодшого сина серед поляків. Андрій, захоплений боєм, рубав направо і наліво своїх вчорашніх товаришів. Тарас догнав сина. "Я тебе породив, я тебе і уб'ю!" – прозвучав з батькових вуст вирок для Андрія. Бульба вистрілив. Остап не може повірити, що батько міг вбити сина.

В цей час Тараса з Остапом оточують поляки. Хоробрий хлопець потрапляє в полон.

Глава 10

Після битви поранений Тарас два тижні лежить у гарячці. Він дивом уникнув полону. Його товариш Товкач знайшов його ледь живого і привіз на Січ. Аж через місяць козакові покращало. Тільки сумував він за Остапом, шкода було йому сина. Та й Січ була вже не та. Майже всі Тарасові товариші загинули або були взяті в полон. Тараса не покидають думки про сина, і він вирішує дізнатися про долю хлопця. Він платить жидові Янкелю п'ять тисяч золотих, щоб той відвіз його до Варшави. Вже через годину вони виїжджають.

Глава 11

У Варшаві Тарас зупиняється у знайомих Янкеля. Він просить їх влаштувати зустріч з сином. Жиди домовляються з вартовим. Переодягнувшись чужоземним графом, Бульба вирушає до сина. Йому вдається зайти до в'язниці, але підступний охоронець, взявши гроші, не пускає чоловіка до Остапа. Тарас вирішує піти на майдан, щоб все ж хоч здалеку, але побачити сина. На площі зібралося багато людей, всі чекали початку. Остап мужньо переносить всі тортури: "ні крику, ні стогону не було чути...". Тарас промовляє весь час слова: "Добре, синку, добре!", він гордиться мужністю і стійкістю сина. Перед смертю Остап кличе батька, і чоловік не може змовчати: "Чую!" – відгукується старий козак і зникає з натовпу.

Глава 12

Вся нація повстала, народ вже не мав сили терпіти свавілля і зневаги з боку поляків. Сто двадцять тисяч козацького війська з'явилося у межах України. Полк, яким командував Тарас Бульба, був одним з найкращих, бо люта ненависть до ворогів була в полковника, він мусив помститися за сина. Поляки пробували укласти мирну угоду з козаками. Православне духовенство врятувало коронного гетьмана Потоцького від смерті і спиною запорожців. Тільки Тарас Бульба не згодився на такий мир, не довіряв він ворогам і інших козаків закликав не вірити. Але запорожці не дослухалися до слів старого полковника і підписали мир з поляками. Бульба разом із полком пішов із війська. Справдилися його застереження, поляки зрадили козаків і вбили отамана. Тарас же гуляв по Польщі, спалював міста, костели, справляв "поминки по Остапові". Гетьману Потоцькому було доручено зловити старого полковника. Десять днів козаки билися з польськими військами, вони прорвалися, та тільки Бульба вернувся шукати свою люльку. Тоді його схопили і оголосили вирок – спалити живцем. Вже прив'язаний до дерева, Тарас Бульба дає козакам пораду: "Коло берега стоять човни, – всі забирайте, щоб не було погоні!". Вже на човнах товариші почули його передсмертний крик: "А що, взяли, чортові ляхи? Думаєте, є що-небудь в світі, чого б злякався козак!...".

Висновки:

"Тарас Бульба" — повість письменника Миколи Васильовича Гоголя, в якій автор описує життя запорізьких козаків. Головною ідеєю твору є єдність, заснована на вірі, патріотизмі та товаристві;

повість розповідає про боротьбу українського народу з польською шляхтою. В образі Тараса Бульби письменник змальовує справжнього козака, воїна, для якого

Батьківщина перш за все. Події повісті переносять читача в епоху справжніх українських лицарів, сміливих, самовідданих, гордих.